

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.9.12>

УДК 351.773

О. В. Баб'як,

к. мед. н., доцент, доцент кафедри медико-профілактичних дисциплін та лабораторної діагностики,

Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія»

Рівненської обласної ради

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1934-0075>

ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ТА ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФІЛАКТИКИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

O. Babiak,

PhD in Medical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Medical and Preventive Disciplines and Laboratory Diagnostics,

Communal institution of higher education "Rivne Medical Academy" Rivne

Regional Council

DEFINITION OF THE PROBLEMS AND MEASURES OF THE STATE MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF PREVENTION AND REHABILITATION

В статті представлено дослідження думок респондентів з таких актуальних питань як: сутність та функції системи профілактики та реабілітації в управлінні охороною здоров'я, соціальна спрямованість системи державного управління охороною здоров'я, можливості

запровадження процедур профілактики та реабілітації під час воєнного стану, теоретичні передумови функціонування міжнародних організацій в системі державного регулювання охорони здоров'я, аналіз функціонування міжнародних організацій в системі профілактики та реабілітації, дослідження механізмів державного управління трансформацією діяльності рекреаційних закладів, визначення основних напрямів співпраці держави та рекреаційних закладів, систематизація можливостей та результатів впливу рекреаційних закладів на подолання наслідків пандемії COVID- 19. Визначено, що заходи державного управління профілактикою та реабілітацією відіграють важливе значення в формуванні громадського здоров'я в цілому

The article presents a study of respondents' opinions on such topical issues as: the essence and functions of the prevention and rehabilitation system in health care management, the social orientation of the state health care management system, the possibility of introducing prevention and rehabilitation procedures during martial law, theoretical prerequisites for functioning of international organizations in the system of state regulation of health care, analysis of the functioning of international organizations in the system of prevention and rehabilitation, research into the mechanisms of state management of the transformation of the activity of recreational facilities, determination of the main directions of cooperation between the state and recreational facilities, systematization of the possibilities and results of the influence of recreational facilities on overcoming the consequences of the pandemic COVID-19. It was determined that state management measures for prevention and rehabilitation play an important role in the formation of public health as a whole.

It was determined that the principles of health care related to prevention and rehabilitation are the basis of the health care system and the preservation of the health of the population. They determine the variety of forms of ownership in the health care system and the variety of sources of its financing, which is especially important for the development of prevention and rehabilitation

processes. Therefore, in the system of prevention and rehabilitation, there are sanatorium-resort and preventive enterprises, health care institutions based on different forms of ownership and different forms of financing activities.

The experts highly evaluated the specific areas of activity of the Government of Ukraine, which are the basis of the organization of sanatorium-resort activity on the ground and the basis for regulating the activities of local authorities and specific ministries and state institutions that are responsible for solving the problems of medical tourism, sanatorium-resort activity, rational use natural healing and recreational resources, provision of social assistance

Ключові слова: *проблеми, заходи, державне управління, розвиток профілактика, реабілітація, рекреація*

Keywords: *problems, measures, public administration, development, prevention, rehabilitation, recreation*

Постановка проблеми. З метою прикладного дослідження теоретичних аспектів визначення основних проблем та напрямів розвитку системи профілактики та реабілітації нами було розроблено анкету стандартизованого інтерв'ю, яка складалася з двох розділів. В основу стандартизованого інтерв'ю (анкети) було покладено теоретичні опрацювання таких питань як: сутність та функції системи профілактики та реабілітації в управлінні охороною здоров'я, соціальна спрямованість системи управління охороною здоров'я, можливості запровадження процедур профілактики та реабілітації під час воєнного стану, теоретичні передумови функціонування міжнародних організацій в системі державного регулювання охорони здоров'я, аналіз функціонування міжнародних організацій в системі профілактики та реабілітації, дослідження механізмів державного управління трансформацією діяльності рекреаційних закладів, визначення основних напрямів співпраці держави та рекреаційних закладів, систематизація

можливостей та результатів впливу рекреаційних закладів на подолання наслідків пандемії COVID- 19.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Крім власних напрацювань в процесі підготовки анкети стандартизованого інтерв'ю було використано теоретичні матеріали монографій щодо ефективності функціонування системи охорони здоров'я, особливостей функціонування органів державного управління охороною здоров'я, впливом міжнародних організацій на систему охорону здоров'я, розвитку санаторно-курортного комплексу та лікувально-оздоровчого туризму таких авторів як Безтелесна Л. І., Пивоварчук Л.В. «Інституційне забезпечення реалізації соціальних гарантій держави», Вівсяник О.М. «Значення та функції міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я», Джинджоян В.В. «Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності», Джинджоян В.В., Саленко А.С., Сазонець І.Л. «Соціальні детермінанти розвитку сфери послуг в концепції формування постіндустріального суспільства», Зима І.Я., Обуховська Л.І. «Механізми забезпечення діяльності комунальних підприємств – закладів охорони здоров'я в умовах децентралізації», Сазонець І. Л., Зима І.Я. «Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я», Сазонець О.М., Саричев В.І. «Міжнародні організації в управлінні людським розвитком: глобалізаційний вимір» та ін.[1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]

Мета дослідження. В статті нами представлено дослідження проблемних питань державного управління профілактикою та реабілітацією в Україні та визначено заходи державного управління щодо розвитку профілактики та реабілітації. Представлене дослідження проводилось на основі розробки, запровадження та аналізу стандартизованого інтерв'ю, яке складалося з двох розділів. Перший розділ було присвячено визначенню основних проблем, що існують в профілактики та реабілітації захворювань, а

другий розділ – розробці напрямів вдосконалення системи профілактики та реабілітації.

Виклад основного матеріалу. З метою отримання релевантних результатів досліджень опитування було проведено серед кваліфікованих працівників системи охорони здоров'я та управлінців, які працюють в органах державної влади та місцевого самоврядування і пов'язані в своїй практичній діяльності із процесами профілактики та реабілітації. Експертам було запропоновано оцінити представлені варіанти відповідей за критеріями «важливо», «помірно важливо», «неважливо».

В процесі опитування прийняли участь досвідчені співробітники таких організацій, установ та закладів як: Департамент цивільного захисту та охорони здоров'я населення Рівненської обласної державної адміністрації, Комунальне підприємство «Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни», Комунальне підприємство «Рівненська обласна клінічна лікарня», Комунальне некомерційне підприємство "Міська лікарня № 2" Рівненської міської ради, Комунальний заклад вищої освіти «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради, Класичний приватний університет.

Під час дослідження було опитано 100 фахівців – державні службовці, менеджери, лікарі, серед них - фахівців, що мають вищу освіту – 86, що складає 86 % експертів. Серед респондентів – робітники, які мають значний стаж роботи, але не мають вищої освіти – закінчили коледж. Така категорія складає 14 осіб, або 14 % від загальної кількості експертів. За професійною ознакою - 38 осіб працюють в сфері публічного управління та адміністрування та пов'язані із системою охорони здоров'я, що складає 38 % від загальної кількості респондентів, 31 особа – в сфері менеджменту в закладах охорони здоров'я, що складає 31 % від загальної кількості респондентів, 19 осіб – мають економічну спеціальність та відповідний напрям діяльності в закладах охорони здоров'я та органах державного управління, що складає 19 % від кількості експертів, 12 осіб – лікарі, що складає 12 % від загальної кількості респондентів.

Досліджуючи пріоритетність вирішення основних проблем державного управління в сфері профілактики та реабілітації необхідно визначити, що перед державою постала гостра необхідність залучення молодих кваліфікованих фахівців в цю сферу. Важливим є також розвиток телемедицини як складової системи профілактики та реабілітації та інструменту комфортного спілкування з лікарем у після лікувальний термін. Актуальною залишається проблема фінансового забезпечення сфери профілактики та реабілітації, як з точки зору зміцнення матеріально-технічної бази, так і з точки зору матеріального стимулювання її працівників.

Важливою проблемою вдосконалення систем профілактики та реабілітації залишається надання відповідних послуг пільговим категоріям громадян. Перелік цих послуг та категорії пільговиків повинні бути розширені. Органи державного управління повинні створити умови, щоб надати можливість задовільнити нагальні потреби ветеранів в медичному обслуговуванні, як за рахунок безоплатного та першочергового отримання ліків, так і за рахунок можливості отримання санаторно-курортного лікування. Під час проходження санаторно-курортного лікування, пацієнт повинен бути обстеженим, як в цілому, так і на предмет специфічних захворювань.

Існують об'єктивні чинники, що найбільш негативно впливають на розвиток державного управління процесами реабілітації в Україні. Як спадщину від минулих років країна отримала інфраструктуру медичних закладів, які сконцентровані у великих містах і можуть надавати якісні та повні послуги реабілітації для тих, хто проживає в місті. З іншого боку, сільські жителі не мають доступу до послуг профілактики та реабілітації у зв'язку з відсутністю у них певних пільг, або відсутністю коштів на отримання таких послуг.

Не можна стверджувати, що в країні створені умови для повної доступності товарів та послуг, придбання яких є нагальною необхідністю певних груп населення, що потребує профілактики та реабілітації за станом

здоров'я. Це зумовлено не тільки фінансовими або регіональними можливостями доступності. Важлива не тільки медична складова профілактики та реабілітації, наприклад, така як забезпечення ліками та медичним обладнанням, але й соціальні заходи, які дозволяють людям відчувати себе повноцінними членами суспільства. Профілактика захворювань або реабілітація в спеціалізованому санаторії, на курорті, в профілакторії містить в собі як медичні, так і соціальні складові профілактики та реабілітації.

Важливість окремих чинників розвитку лікувально-оздоровчого туризму, як нового механізму профілактики та реабілітації зумовлена процесами інтеграції національних систем охорони здоров'я та потенціалом комерціалізації цієї сфери. Медична складова лікувально-оздоровчого туризму є основою його розвитку як глобального явища. Однак, разом із суто медичними оцінками корисності та перспективності лікувально-оздоровчого туризму, такими як неможливість вилікувати хворобу у власній країні пацієнта, наявність інноваційних методик лікування, що використовуються медичними центрами, розташованими в іншій країні, експерти визначають і важливість такої складової лікувально-оздоровчого туризму як реабілітація. На їх думку важливим є отримання лікування з подальшою гарантією реабілітації та догляду після лікування.

Активно розвивається лікувально-оздоровчий туризм і в Україні. Тенденції його розвитку в нашій країні дещо відрізняються від світових. Позитивним моментом у формуванні лікувально-оздоровчого туризму як елементу механізму профілактики та реабілітації є наявність розробленої нормативно-законодавчої бази та усталеної сучасної структури державного управління. А відправною точкою розвитку – пандемія COVID-19 та ініціативна діяльність вітчизняних санаторіїв із започаткування програм з постковідної реабілітації. Однак, світові процеси та тенденції розвитку медичного туризму не впливають суттєво на сучасний стан лікувально-оздоровчого туризму в Україні, що зумовлено недостатньо розвинутою

індустрією в цьому виді туризму. Навіть пандемія COVID-19 не призвела до залучення великої кількості іноземних туристів на реабілітаційні програми вітчизняних санаторно-курортних підприємств.

На основі аналізу відповідей експертів можна визначити головну тенденцію дослідження: експерти визначили найбільш пріоритетними ті напрями профілактики та реабілітації, які спираються на зв'язок здоров'я населення та економічного процвітання суспільства. Зокрема, у своїх відповідях експерти схилилися до необхідності дотримання збалансованості інтересів громадян, громад, суб'єктів господарювання, професіоналів охорони здоров'я та держави, підвищення прозорості у прийнятті рішень щодо розвитку державної політики здоров'язбереження, яка базується на вдосконаленні конкретних механізмів державного управління, необхідність узгодженості дій уряду з політиками охорони здоров'я міжнародних організацій, що стало особливо актуальним та зрозумілим під час подолання пандемії коронавірусу, визначального впливу громадського здоров'я на сталий розвиток та економічне процвітання. Такі варіанти відповідей спрямовують діяльність органів державної влади на формування системи охорони здоров'я як складової ефективно діючого механізму управління соціальною сферою та системою народного господарства в цілому.

Принципи охорони здоров'я, які за думкою експертів активно реалізуються на практиці, пов'язані з профілактикою та реабілітацією, як основою системи охорони здоров'я та збереження здоров'я населення. Вони зумовлюють різноманітність форм власності в системі охорони здоров'я та різноманітність джерел її фінансування, що є особливо важливим і для розвитку процесів профілактики та реабілітації. Відтак в системі профілактики та реабілітації діють санаторно-курортні та профілактичні підприємства, заклади охорони здоров'я, що базуються на різних формах власності та різних формах фінансування діяльності.

Високо експерти оцінили конкретні напрями діяльності Уряду України, які є основою організації санаторно-курортної діяльності на місцях.

Діяльність Уряду України є основою для регламентації діяльності місцевих органів влади та конкретних міністерств та державних установ, що несуть відповідальність за вирішення проблем медичного туризму, санаторно-курортної діяльності, раціонального використання природно-лікувальних та рекреаційних ресурсів. До таких органів державної влади можна віднести: Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерство соціальної політики України, Державне агентство розвитку туризму та ін.

Найбільш важливими напрямками вдосконалення діяльності Міністерства охорони здоров'я є напрями, що регламентують конкретні процедури організації санаторно-курортного лікування та отримання послуг профілактики та реабілітації, зокрема, розробка в межах компетенції переліків закладів охорони здоров'я, що здійснюють санаторно-курортне лікування, незалежно від форми власності та підпорядкування, розробка порядків медичного відбору та направлення хворих на санаторно-курортне лікування, розробка в межах компетенції переліків дозволених методів санаторно-курортного лікування.

Важливими є інституційно-організаційні підходи організації системи профілактики та реабілітації та її впливу на громадське здоров'я. Необхідна не тільки окрема робота кожного органу державного управління із розбудови системи профілактики та реабілітації, але їх спільна діяльність та координація цієї діяльності. Також важливим є регулювання державою нових форм роботи в сфері профілактики та реабілітації – волонтерська діяльність. Волонтерська діяльність включає в себе не тільки збір коштів або засобів лікування, але й допомогу особистою працею волонтерів, особливо в тих регіонах або сегментах діяльності, в яких держава не надає дієвої допомоги. Велике значення в цих процесах відіграє запозичення міжнародного досвіду, зокрема, досвіду міжнародних організацій.

Міжнародні організації, зокрема ВООЗ здійснюють адвокацію реабілітації. Адвокація профілактики та реабілітації являє собою довготерміновий процес, який базується на висвітленні пріоритетних для суспільства медичних проблем, створення відповідної громадської думки щодо важливості реабілітації, створення умов для комфортного життя, екологічно чистого довкілля, комфортного громадського простору, популяризації окремих медичних заходів та процедур в суспільстві, спрямованість діяльності інститутів громадянського суспільства на вирішення проблем профілактики та реабілітації, створення умов проживання для осіб з особливими потребами, забезпечення санітарно-гігієнічних норм і т.і.

Поняття «адвокація реабілітації» містить в собі набір складових елементів, які багато в чому формують механізм державного управління профілактикою та реабілітацією. Такий механізм державного управління базується не тільки на законодавчій базі, інституційній основі діяльності органів державного управління та можливостей фінансування відповідних заходів з державного бюджету, але й містить в собі складові елементи виховного характеру, соціального партнерства держави та бізнесу, співпраці з міжнародними організаціями та запровадження сучасних форм волонтерської та благодійної діяльності.

Науковій спільноті та фахівцям сфери державного управління вже зрозуміло, що глобальні пандемії потребують глобальних санітарно-епідеміологічних відповідей. Такими відповідями є у першу чергу участь національних урядів в нових наднаціональних інституціях сфери охорони здоров'я, які формуються для протидії COVID-19 (прикладом такої інституції може бути фундація COVAX, яку було створено для оптимального використання та розподілення вакцин, що були вироблені в світі), проведення заходів соціально-економічного характеру, спрямованих на підтримку населення, надання безкоштовних медичних послуг (тести, вакцинація), подолання бідності у зв'язку зі спадом економіки,

запровадження широкої практики проведення заходів гуманітарного, волонтерського характеру в сфері профілактики та реабілітації, санітарії, гігієни, охорони здоров'я. В таких заходах приймали активну участь, а частіше за все були їх організаторами, ініціаторами міжнародні організації.

Висновки. В процесі проведення дослідження нами було виявлені думки респондентів з таких актуальних питань як: сутність та функції системи профілактики та реабілітації в управлінні охороною здоров'я, соціальна спрямованість системи державного управління охороною здоров'я, можливості запровадження процедур профілактики та реабілітації під час воєнного стану, теоретичні передумови функціонування міжнародних організацій в системі державного регулювання охорони здоров'я, аналіз функціонування міжнародних організацій в системі профілактики та реабілітації, дослідження механізмів державного управління трансформацією діяльності рекреаційних закладів, визначення основних напрямів співпраці держави та рекреаційних закладів, систематизація можливостей та результатів впливу рекреаційних закладів на подолання наслідків пандемії COVID- 19. На основі проведеного дослідження сформульовано основні підходи щодо взаємозв'язку громадського здоров'я із профілактикою та реабілітацією. Визначено, що заходи державного управління профілактикою та реабілітацією відіграють важливе значення в формуванні громадського здоров'я в цілому. Профілактика та реабілітація також є вагомими складовими системи громадського здоров'я та знаходять свою реалізацію в системі медичного обслуговування, санаторно-курортного лікування, рекреації, харчування та ін.

Література

1. Безтелесна Л. І., Пивоварчук Л.В. Інституційне забезпечення реалізації соціальних гарантій держави : монографія. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 196 с.

2. Вівсянник О.М. Значення та функції міжнародних організацій в інституційній системі державного регулювання охорони здоров'я. Рівне. Волин.обереги, 2021. 212 с.
3. Джинджоян В.В. Базисні детермінанти розвитку туристичних підприємств на основі їх соціальної діяльності : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2020. 248 с.
4. Джинджоян В.В., Саленко А.С., Сазонець І.Л. Соціальні детермінанти розвитку сфери послуг в концепції формування постіндустріального суспільства : монографія. Рівне. Волин. обереги, 2021. 208 с.
5. Зима І.Я., Обуховська Л.І. Механізми забезпечення діяльності комунальних підприємств – закладів охорони здоров'я в умовах децентралізації. Рівне. Волинські обереги, 2020, 168 с.
6. Сазонець І. Л., Зима І.Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я : монографія. Рівне : Волин. обереги, 2018. 168 с.
7. Сазонець О.М., Саричев В.І. Міжнародні організації в управлінні людським розвитком: глобалізаційний вимір : монографія. Дніпро : «Нова ідеологія», 2012. 252 с.

References

1. Beztelesna, L.I. and Pyvovarchuk, L.V. (2017), Instytutysijne zabezpechennia realizatsii sotsial'nykh harantij derzhavy [Institutional support for the implementation of state social guarantees], Kondor-Vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine.
2. Vivosiannyk, O.M. (2022), Znachennia ta funktsii mizhnarodnykh orhanizatsij v instytutysijnij systemi derzhavnoho rehuliuвання okhorony zdorov'ia [The importance and functions of international organizations in the institutional system of state regulation of health care], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

3. Dzhyndzhoian, V.V. (2020), Bazysni determinanty rozvytku turystychnykh pidpryiemstv na osnovi ikh sotsial'noi diial'nosti [Basic determinants of the development of tourist enterprises based on their social activities], Klasychnyj pryvatnyj universytet, Zaporizhzhia, Ukraine.

4. Dzhyndzhoian, V.V. Salenko, A.S. and Sazonets', I.L. (2021), Sotsial'ni determinanty rozvytku sfery posluh v kontseptsii formuvannia postindustrial'noho suspil'stva [Social determinants of the development of the service sector in the concept of the formation of a post-industrial society], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

5. Zyma, I.Ya. and Obukhovs'ka, L.I. (2020), Mekhanizmy zabezpechennia diial'nosti komunal'nykh pidpryiemstv – zakladiv okhorony zdorov'ia v umovakh detsentralizatsii [Mechanisms for ensuring the activity of communal enterprises - health care institutions in conditions of decentralization], Volyns'ki oberehy, Rivne, Ukraine.

6. Sazonets', I.L. and Zyma, I.Ya. (2018), Sotsial'ni instytuty v transformatsii derzhavnoi systemy upravlinnia okhoronoiu zdorov'ia [Social institutions in the transformation of the state health care management system], Volyn. oberehy, Rivne, Ukraine.

7. Sazonets', O.M. and Sarychev, V.I. (2012), Mizhnarodni orhanizatsii v upravlinni liuds'kym rozvytkom: hlobalizatsijnyj vymir [International organizations in the management of human development: the globalization dimension], Nova ideolohiia, Dnipro, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 02.09.2023 р.